

A „Duna”-hadműveletből levont főbb tapasztalatok, tanulságok – ahogy az előjárók látták¹ – 2. rész

DOI 10.17047/HADTUD.2019.29.1-2.84

Az 50 évvel ezelőtt zajlott csehszlovákiai események történetét ismertnek véve, a Szerző levéltári iratok alapján e folyóirat 2018/1. és 2018/2. számaiban összefoglalta azokat az alapvető tapasztalatokat, amelyeket a végrehajtásban részt vett – különböző szintű – parancsnokok rögzítettek „összegző jelentésben”, még a hadművelet folyamán, 1968. szeptember végén, október elején. Ez követően – a honvédelmi miniszter parancsára – a vezérkar főnöke elrendelte, hogy ezek alapján a Honvédelmi Minisztérium és a Vezérkar vezető szervei, valamint a hadsereg-, hadtest- és hadosztály-parancsnokságok is összegezzék a tapasztalatokat. Ez a munka 1969-ben megtörtént, aminek lényegét a Szerző két részben összefoglalta, s ennek 2. részét közreadja.

Az MN Személyügyi Főcsoportfőnökség tapasztalati jelentését² 00244/69. számon Nagy Károly ezredes, szervezési és tartalékos tiszti csoportfőnök terjesztette fel. E szerint:

- A mozgósítási tiszti rendszer – a felmerült hiányosságok mellett is – megfelel a korszerű követelményeknek. Az alakulatokhoz biztosított tartalékos tiszti állomány összetétele jó. (Mintha ezt a nézetet nem minden egység tapasztalati jelentése osztotta volna! – Sz. M.)

1 A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosítószámú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

The work was created in commission of the National University of Public Service under the priority project KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 titled „Public Service Development Establishing Good Governance”.

Das Werk wurde im Rahmen des Prioritätsprogramms mit Identitätsnummer

KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 mit dem Titel „Entwicklung des Öffentlichen Dienstes gerichtet auf Gute Regierungsführung“ im Auftrag von Nationale Universität für Öffentlichen Dienst fertiggestellt.

2 Hadtörténeti Levéltár Magyar Néphadsereg (HL MN) Zala – 1968. 1. doboz (d.) 1. őrzési egység (ő. e.) (1969. 01. 30.) A Szű. Fcsf-ség jelentése... 7. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

- A 8. Gépkocsizó Lövészadosztály parancsnoka – bár az eljáró engedélyével – nem hagyta vissza a hadosztály állományából keretként átadásra tervezett hivatásos tiszteket, s ezt sem ő, sem a hadseregpáncsnok nem jelentette a személyügyi főcsoportfőnöknek, ami további mozgósítások elrendelése esetén hátrányosan befolyásolta volna az érintett alakulatok harc készségét.
- Az „M”-tervektől eltérő feladatként jelentkezett – az egységek állománytáblájában nem szereplő – tolmácsok biztosítása, ezért ezt a kérdést a jövőben meg kell vizsgálni. Jelen esetben – mert ez politikai kérdés is volt – a tolmácsokat a hivatásos állományból biztosították, ami viszont nagyobb mérvű mozgósítás esetén nem járható út, ezért tartalékosokat kell igénybe venni.
- Mivel a hadosztálybíróóságoknál nincs szervezve védőügyvéd, így az országhatáron kívüli működésük – védőügyvéd hiányában – jogilag nem biztosított, ezért – ideiglenes megoldásként – a tartalékos állományból vonultattak be védőügyvédet.
- Gondot okozott az a tény is, hogy a tiszthelyettesi állomány békében a Személyügyi Főcsoportfőnökség, háborúban pedig Vezérkar, a magasabbegységeknél pedig a Személyügyi alosztály, illetve Szervezési és kiegészítési alosztály hatáskörébe tartozik. Ezt sürgősen rendezni szükséges.
- A jelenlegi tiszti nyilvántartási és adatszolgáltatási rendszer – több okból adódóan is – felülvizsgálatra, sőt, módosításra szorul.
- Bebizonyosodott, hogy a személyügyi szervek rossz helyen vannak a hadtápvezetési pontokon, nem tudják kellően segíteni a parancsnokot, így Lakatos vezérőrnagy – helyesen – a hadosztály-harcállás pontra helyezte át a személyügyi alosztályvezetőt. Magasabbegység-/egység szinten a jövőben is ezt kell tenni.
- Gondot okozott, hogy a kiegészítő parancsnokságok a bevonulatáskor nem voltak kellően körültekintőek és többgyerekes családapákat, valamint súlyos beteg közvetlen hozzátartozóját is bevonultatták.
- A Csehszlovákiába elvonult tiszti állomány körében két haláleset történt. A holttestek hazaszállításával kapcsolatos teendőket a Személyügyi Főcsoportfőnökség intézte, de egyetértésre jutottak a Hadtápfőnökséggel abban, hogy maga a hazaszállítás ez utóbbiak feladata. (1–6. o.)

Dr. Nyitrai Lajos ezredes, MN pénzügyi főnök a 00080/1969. sz. jelentésében³ tapasztalatként rögzítette, hogy:

- A Pénzügyi Főnökség az ellátási feladatait alapvetően megoldotta, azaz biztosította a sor- és tartalékos honvédek/tisztesek illetményellátását, valamint a tisztek és tiszthelyettesek költőpénz-kifizetését; rendszeres adatszolgáltatással segítette ez utóbbiak családtagjainak ellátását.
- Annak következtében, hogy „szövetséges szocialista országban láttak el harcfelelő” (Beh’ szép megfogalmazás! – Sz. M.), a békeellátási normákat, jogszabályokat kellett alkalmazni.

3 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ő. e. (1969. 01. 31.) A HM Pü. Főnökség jelentése... 8. sz. mell. a 0001/1974. sz.-hoz.

- Szükséges pénzügyi rendelkezéseket kidolgozni olyan esetre is, amikor a csapatok huzamosabb ideig tevékenykednek rejtett mozgósítás, illetve tábori viszonyok között.
- Módosítani célszerű a pénzügyi szolgálat hadiszervezetét.
- A csehszlovák koronát a hadosztálypénztár kezelte, a fölötté rendelkezés joga a hadosztályparancsnokot illette. Ezt a keretet kisebb helyi beszerzésekre (tűzifa, fekszalma, áram- és vízdíj, anyagbeszerzés, kártérítés, sajtóbeszerzés, reprezentáció) használták fel, összesen mintegy 160 000 Kcs értékben.
- Felül kell vizsgálni az MNB tábori bankhálózat hadiszervezetét, s az MNB tábori főpénztárak csak seregtestszinten működjenek.
- Már a készenléti időszakban szükséges meghatározni azon tiszti és tiszthelyettesi beosztások illetményeit, amelyeket a rejtett mozgósításkor már feltöltenek, de nem szerepelnek a béke-nómenklatúrában.
- A bevonultatott tartalékosok a néphadseregtől illetményben, a vállalatoktól pedig jövedelem-kiegészítésben részesültek, de az ellátásuk során problémák merültek fel a jogszabályok nem kellő ismerete következtében (még az MN-en belül is!); a Kiegészítő parancsnokságok által a számfejtő-központoknak megküldött (helyenként 40%-ban!) pontatlan névjegyzékek stb. gondot okoztak.
- Mivel a tartalékosok békeilletmény-szabályzata egységes beosztási illetményt határozott meg, ez a hadművelet során a konkrét beosztásokban történt tevékenység következtében illetményfeszültségeket okozott, ezért a tartalékosok számára is a konkrét beosztásuknak megfelelő beosztási illetményt kellett megállapítani.
- Már békeidőben szükséges megteremteni az „M” időszakában történő számfejtés személyi és tárgyi feltételeit.
- A „Zala”-feladat alatt biztosítva volt a részt vevő tiszti és tiszthelyettesi hozzátartozók illetményellátása illetmény-visszahagyás formájában. (1–8. o.)

A 3. Hadtest C/000401/1969. sz. jelentését⁴ Pollák István ezredes terjesztette fel, mely szerint:

- A 4. Gépkocsizó Lövészadosztály törzse, valamint az érintett alakulatai – a 6. Gépkocsizó Lövész- és a 35. Harckocsi Ezred., a 20. Híradó Zászlóalj és a 85. Páncélos és Gépjármű Javító Műhely – a részleges rejtett mozgósítást elrendelő parancsot közvetlenül a Vezérkartól kapták, amiről a hadtesttörzs az előjárói tájékoztatásból és az alárendelti jelentésből szerzett tudomást, így csak azt követően tudta irányítani, ellenőrizni és segíteni az alárendeltek tevékenységét. Bár a tartalékosok 80–85%-a gyorsan (2–10 óra alatt) beérkezett, a maradék 15–20% nem volt kiértesíthető (távol töltött szabadság, külföldi út, szolgálati út stb.).
- A karhatalmi zászlóalj felállításához a Fővárosi és a Pest megyei Kiegészítő Parancsnokság biztosított 264 főt, de ez veszélyeztette a lerövidített készenléti

4 HLMN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 01. 28.) A 3. hdt. PK jelentése... 10. sz. mell. a 001/1974. sz.-hoz.

időt, mivel a tartalékosok a 130–150 km távolságról csak 10–16 óra alatt értek be, így nagyobb mértékben kellett igénybe venni a biztonsági hányadot és a megyei tartalékot. Ez viszont nagyobb állomány-átcsoportosítást tett szükségessé, illetve megbontotta a korábbi gyakorlatokon összekovácsolódott rajokat, kezelőszemélyzeteket.

- Feltűnően sok volt a szeszt fogyasztottak száma: a bevonultak 30%-a gyengén, 10%-a erősen, míg 2–3%-a *eszméletlenségig* ittas volt.
- A szokásostól többen kísérték el a bevonulókat és egyesek erőszakosabban léptek fel közülük.
- A polgári életből előállított személy- és tehergépkocsik 30, a különleges gépjárművek 50, az oldalkocsis motorkerékpárok 70–80%-a volt átvételre alkalmatlan, s zömükben nem rendelkeztek javítóanyag-készletekkel sem, ami erősen veszélyeztette a készenléti idő elérését. (1–3. o.)
- Az ezred a menetet fegyelmetten és lényeges meghibásodások nélkül hajtotta végre. Az igénybevétel során a saját gépjárművek 263 111, míg a népgazdaságból bevonultatottak 208 076 km-t tettek meg, viszont – ülésdeszkák hiányában – problémát jelentett az ezred személyi állományának elszállítása. (5. és 9. o.)
- A tartalékosok esetében problémák jelentkeztek a munkáltatói juttatások folyósítása terén, akárcsak a természetbeni térítésekkel kapcsolatban.
- A megfogalmazott javaslatok között olyanok szerepeltek, mint a feladatok szolgálati úton történő lejuttatásának az igénye; a biztonsági hányadok 20%-ra emelése; a Központi Tárintézetben lévő technikai anyagkészletek csökkentése a csapatkészletek növelésére; a népgazdaságból biztosított gépjárművek üzemben tartóinak rendszeres ellenőrzése; a keret- és csökkentett létszámú egységek „M”-létszámának megfelelően már békében tárolni takarót, lepedőt és egyéb ágyfelszerelést; a gyógyszernorma felülvizsgálata. (10–13. o.)

Az MN Fegyverzeti Főnökség 00177. sz. tapasztalati jelentésében⁵ Bereczki Imre ezredes, MN fegyverzeti főnök arról számolt be, hogy:

- Bár a csapatok rendelkeztek az állománytáblákban meghatározott fegyverzeti anyagokkal, de nem vették figyelembe azt a tényt, hogy az első időszakos katonák visszamaradnak, s a helyüket tartalékosokkal töltik fel. Így a visszamaradtak számára nem biztosítottak fegyvereket, ezért, az így kialakult szükségletet utólag kellett felmérni és biztosítani. Mivel a feladatot megoldó csapatok nem az „M”-terveikben rögzítettek szerint ténykedtek, még elvonulásuk után két hónappal sem lehetett pontosan megállapítani, hogy milyen mennyiségű és fajtájú fegyverzeti anyagok maradtak vissza a helyőrségekben.
- A hadosztály-fegyverzeti szolgálat tevékenységét nagyban korlátozta csökkentett létszámuk, s hogy nem rendelkeztek a tábori körülmények közötti munkavégzés anyagi-technikai és vezetési eszközeivel. Így például amikor az

5 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 01. 31.) A HM Fe. Főnökség jelentése... 11. sz. mell. a 0001/1974. sz.-hoz.

egyik lőszerszállító gépkocsi karambolozott, erről a fegyverzeti szolgálat csak közvetett úton, 6–8 nap késéssel kapott értesítést, ezért nem volt lehetőség a löszerek technikai állapotának megvizsgálására. Így fennállt a reális veszélye annak, hogy az esetleg technikailag hibás löszerek súlyos áldozatokat követelnek.

- Komolyabb harci helyzetben az ilyen rendszerű löszerutánpótlás a feladatok elvégzésének jelentős akadályává válik, ráadásul a löszeroszlopok őrzés-biztosítása sem volt megoldott, akárcsak a forgalom szabályozása.
- Nagyfokú hiányosságként jelentkezett a csapatok részéről a fegyverzeti anyagok felelőtlen kezelése és megóvása, így a hadművelet során az engedélyezett felhasználási normákon felül még 200 000 Ft kár keletkezett.
- Szükség van a hadosztályok és ezredek fegyverzeti szolgálatai szervezetének korrekciójára, megfelelő technikai berendezések és híradó eszközök biztosítására; a löszerbiztosítás rendszerének felülvizsgálatára úgy, hogy az MN fegyverzeti szolgálata minden szinten áttétel nélkül tudja megoldani a fegyverzeti anyagi biztosítást. (1–6. o.)

Molnár János ezredes, a Magyar Néphadsereg Vezérkara (MNVK) 6. (híradó) csoportfőnök általános helyettese által aláírt 000291/69. sz. jelentése⁶ szerint:

- A híradással szemben támasztott követelmények reálisak voltak. A híradócsapatok biztosítani tudták a folyamatos összeköttetést mind a Vezérkar, mind az akciót végrehajtó hadosztályon belül. (Valószínűleg a Vezérkaron végzett kiértékelés során, valaki egy lapszéli ceruzás kérdőjelet tett e második mondat mellé, s a lap hátoldalán – ugyancsak ceruzával rögzítette: „*Bebizonyosodott, hogy a gl. ho.-ok⁷ nagytávolságú menetek vezetését saját erőikkel és eszközeikkel megoldani nem képesek. E követelmények végleges megoldása feltétlenül szükségessé teszi egy nagykiterjedésű, stacionáris bázis állomásokból és megfelelő csatorna számmal rendelkező országos URH. gerinchálózatból álló rendszer létesítését. Ehez a reális lehetőségek biztosított kialakítására a »Rába« tervidőszakban kerül sor.*” (Eredeti írásmóddal – Sz. M.)
- Mivel a hadosztály viszonylag hosszú ideig egy helyen települt, a nagy területen történt elhelyezkedés következtében a vezetékes híradást ki kellett egészíteni a meglévő postai hírhálózat igénybevételével. Ez utóbbival azonban a határátlépést követően 2-3 napig egyáltalán, a későbbiekben pedig több viszonylatban csak fenntartással lehetett számolni részben a helyi szakemberek passzivitása, majd a kiküldött postai komendánsok kis létszáma miatt. Mivel az összpontosítási körletben kiépített vezetékanyagot a hadosztálynak nem volt ideje lebontani, a csehszlovák területen a vezetékes híradás biztosítására 350 kilométernyi vezetékot kellett utánpótolni, ami viszont szükségessé tett Vácon egy előretolt híradóanyag-bázis telepítését.

⁶ HL MN Zala – 1968. I. d. I. ő. e. (1969. 01. 31.) Az MNVK 6. Csf.-ség jelentése... 12. sz. mell. a 0001/1974.

⁵ HL MN Zala – 1968. I. d. I. ő. e. (1969. 01. 31.) A HM Fe. Főnökség jelentése... 11. sz. mell. a 0001/1974.

⁷ sz.-hoz – gépkocsizó lövészhadosztály (a Szerk.)

- A vezetékes híradás erőszakos rongálásai következtében előtérbe került a rádiórelé-híradás, de ehhez kevésnek bizonyult a hadosztálynál rendszerezített rádiórelék mennyisége, illetve bebizonyosodott, hogy célszerű a rádiórelé-híradást titkosított csatornákon biztosítani a gépkocsizó lövészez- redharcálláspontig, illetve hadtápvezetési pontig.
- A nagy teljesítményű rádióállomásokkal sikerült megbízható összeköttetést biztosítani mind menetközben, mind állóhelyben. Ugyanakkor, a kiserádiók száma kevésnek bizonyult, illetve teljesítménye, hatótávolsága sem volt kielégítő, különösen a hadtáp- és felderítőszerveknél.
- A futár- és táboriposta-szolgálat tevékenységében a kezdeti periódusban gondok merültek fel, aminek alapvető oka az volt, hogy a HM futár- és táboriposta-zászlóalját nem mozgósították. Mindennek ellenére a HM Hírközpont Futárosztálya mintegy 500 000 postai küldeményt továbbított.
- Nem voltak tisztázottak a hadműveleti területen található hírhálózatok postai és egyéb távközlő berendezések felhasználásának kérdései – elsősorban a Dél Hadseregcsoport (DHDSCS) részéről.
- Nagyon hiányzottak a hadszíntér postai térképei.
- Az önállóan települt híradórészlegeket biztosítani kell egy-egy páncélozott járművel rendelkező gépkocsizó lövésrajjal;
- Elgondolkodtató, hogy az összpontosítási körletben lényegesen több esetben rongálták meg a híradóvezetékét, mint a hadműveleti területen, ami felvetette a karhatalmi alegységek fokozott igénybevételének szükségességét. (1–5. o.)

A MNVK 4. Csoportfőnökség főnöke, vezérkarifőnök-helyettes, Kardos János vezérőrnagy – talán némi sértettséggel – mindössze két oldalban foglalta össze tapasztalatait.⁸ A – vélelmezett – sértettség, már a jelentés 1. pontjából érzékelhető: „A Csoportfőnökség »A« osztálya a »ZALA« feladat végrehajtásában 1968. 08. 23-án, az MNVK. 3. Csf.-ség útján került bevonásra. Így a felkészítésben, a végrehajtás megtervezésében és az ezekből adódó feladatok, követelmények megoldásában, illetve kidolgozásában nem vehettünk részt. /Az MNVK. 1. Csf.-sége létrehozott operatív csoportba még a későbbiek során sem kapunk beosztást./ Emiatt a felkészítés időszakában a tevékenységünk az MNVK. 1. és 3. Csf.-ségek által kért adatok megadására, illetve pontosítására korlátozódott.” (Eredeti írásmóddal. A kiemelés tőlem – Sz. M.) Így aztán, a drága tapasztalatot is szűken mérték:

- Az általános helyzet ismeretének a hiánya, a felkészítési időszak elmaradása nehezen pótolható hátrányt eredményezett.
- Bonyolította a helyzetet, hogy a feladatot végrehajtó csapatok nem a hadiszükségletükre előírt fegyverzettel, technikai eszközökkel és anyagokkal vonultak el, amit nem jelentettek, akárcsak a megerősítésül kaptak forrását. Ez háborús helyzetben komoly ellátási problémákat okozhatna.
- A Vezérkar a jövőben már az előkészítő időszakban anyagi szervének bevonásával, illetve annak útján adjon követelményeket a haditechnikai és anyagi biztosítás végrehajtására.

8 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 02. 03.) Az MNVK 4. Csf.-ség jelentése... 14. sz. mell. a 0001/1974. sz.-hoz.

A fejezet végén, Csémi altábornagy összefoglalójában részben magyarázatot találunk a kezdeti „mellőzésre”, részben az is látható, hogy több vonatkozásban elfogadták a Csoportfőnökség javaslatait – Sz. M.)

Reményi Gyula vezérőrnagy, az MNVK 1. Csoportfőnökség főnökének általános helyettese, az 1969. február 11-én kelt 0560/1969. sz. levelében⁹ arról értesítette a Politikai Főcsoportfőnökség Szervezési Csoportfőnökségét, az MN Hadtápfőnökségét, a Páncélos- és Gépjármű-technikai Főnökséget, a Személyügyi Főcsoportfőnökség Szervezési és Tartalékos Tiszti Csoportfőnökségét, a Pénzügyi Főnökséget, valamint a Vezérkar Csoportfőnökségeit, hogy a vezérkari főnök 0065/1968. sz. intézkedésében elrendelt és beérkezett – a fentiekben ismertetett – tapasztalati jelentések feldolgozására és összegzésére a vezetése alatt február végén munkabizottságot hoznak létre, melybe kéri a fenti szervezetek egy-egy képviselőjének a delegálását.

Az MN Politikai Főcsoportfőnökség tapasztalati jelentését¹⁰ Horváth István ezredes, szervezési csoportfőnök terjesztette fel, melyben – sok más, politikai jellegű utalás mellett – megállapította, hogy:

- Az egységek személyi állománya magasfokú politikai érettséget tanúsítva biztosította a feladat végrehajtásához szükséges harckészültség folyamatos fenntartását.
- A „ZALA”-feladat ismételten bizonyította a mozgósítási rendszer helyességét, realitását. Ugyanakkor, jelentős munkatöbbletet okozott az érintetteknek a vártnál nagyobb számban jelentkezett probléma. Például olyan súlyos szociális problémával küzdő tartalékosokat is behívtak, akiknek a behívása még háború esetén sem indokolt! (Mintegy 120 négy-, vagy ennél többgyerekes családapát.)
- Bebizonyosodott, hogy a pártpolitikai szervek korszerű viszonyok közötti működésének technikai feltételei – így a megfelelő számú és típusú gépkocsikkal való ellátásuk, a korszerű híradó, illetve propagandaeszközök biztosítása az eredményes és hatékony munkavégzés nélkülözhetetlen feltételei – továbbra sem biztosítottak. (1–2. o.)
- a 8. Gépkocsizó Lövészadosztály Politikai Osztályának irányító tevékenysége megfelelt a követelményeknek. Körültekintően oldotta meg a személyi állomány problémáival való foglalkozást, a fegyelemsértések megelőzésére irányuló tevékenységet. Különös gondot fordítottak a személyi állomány gyors tájékoztatására, az alsóbb szintű politikai szervek folyamatos informálására. Mindezek mellett fogyatékoságok is előfordultak, mint például nem koncentrált eléggé a hadosztály állománya körében végzendő politikai munkára; tevékenységét időnként a formalitás jellemezte; a párt- és KISZ-élet fontos kérdéseire időben nem intézkedtek.

9 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 02. 11.) 15. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

10 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 03. 15.) Az MN Pol. Fcsf-ségjelentése... 18. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

- Az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) politikai osztálya megfelelően biztosította a haderőnem sajátosságainak megfelelő folyamatos és intenzív politikai tevékenységet.
- Bebizonyosodott, hogy a tájékoztatás körütekintő és folyamatos megszervezése döntő jelentőségű a feladatok végrehajtása szempontjából. (7–9. o.)
- Az is egyértelművé vált, hogy tábori körülmények között a kulturális tevékenység változatos formáinak alkalmazása nélkülözhetetlen, közvetve segíti a feladat-végrehajtást, levezeti az ideg feszültséget.
- Bár a feladatot végrehajtó egységek személyi állományának fegyelmét magasfokú tudatosság, kollektív felelősség jellemezte, mégis jelentkeztek súlyos fegyelemsértések, bűncselekmények is (italozás, táborhely engedély nélküli elhagyása, a szolgálat és a titoktartás megsértése). Mindezekért 260 esetben (2,3%) kellett fegyelmi felelősségre vonást alkalmazni. A tábori bíróság 47 főt (nyolc tisztet, négy tiszthelyettest, négy tiszttest és 31 honvédet) ítél el. A politikai bűncselekmények aránya 10% volt.
- Tapasztalat az is, hogy a hatályos fegyelmi szabályzat – különleges viszonyok között – sok esetben nem bizonyult elégségesnek.
- Egyértelművé vált, hogy néphadseregünk alapjában véve nincs eléggé felkészülve huzamosabb idejű tábori viszonyok közötti tevékenységre.
- Szükségesnek látszik, hogy a csapatok életét szabályozó intézkedésekben, parancsokban nagyobb hangsúlyt kapjon a személyi állományról való mindentelődő gondoskodás követelménye. (12–14. o.)
- A katonafeleségek elismerésre méltóan, nyugodtan viselkedtek. (18. o.)
- A tapasztalatok szerint a táboriposta-szolgálat „M”- és különleges viszonyok közötti pontos, gyors működése a politikai munka feladatainak végrehajtása szempontjából szükséges. A követelményeket csak egy egységes irányítás alatt álló, optimális szervezettel rendelkező és korszerű technikával ellátott futárposta-szolgálat képes kielégíteni. (20. o.)

Reményi vezérőrnagy a február 27-én kiadott munkatervében¹¹ rögzítette a korábban említett összegző munkabizottság személyi összetételét, a feldolgozás ütemezését (május 31-i befejezéssel) és annak tartalmát. Ennek megfelelően, Imre Gábor vezérőrnagy, 1. (hadműveleti) csoportfőnök júniusban (a nap nincs kitöltve – Sz. M.) a vezérkari főnökhöz felterjesztette az összegzés tervezetét.¹²

Úgy tűnik, hogy volt még az összeállításon finomítandó, ugyanis Csémi Károly altábornagy csak december 5-én terjesztette fel Czinege Lajos vezérezredeshez a legfontosabb tapasztalatokról szóló – 16 oldalas – jelentést.¹³ Ebben arról tájékoztatta a minisztert, hogy az 1968. október 20-i utasításának megfelelően, a november 22-én kiadott vezérkarfőnöki intézkedés alapján a HM vezető szervek és a seregtest-parancsnokságok elkészítették tapasztalati jelentésüket, amiket az MNVK

11 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 02. 27.) 19. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

12 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. június) 39. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

13 HL MN Zala – 1968. 1. d. 1. ö. e. (1969. 12. 05.) 56. sz. mell. a 0001/1974. sz-hoz.

1. Csoporthadvezetésen felállított bizottság összegzett és egységes rendszerbe foglalt. Ennek lényege:

- A „Zala”-feladatot – a szokásostól eltérő módon – az MN csapataira vonatkozóan a HM (MNVK) a Dél Hadseregcsoport-parancsnoksággal szoros együttműködésben végezte igen korlátozott állománnyal, ezért kezdetben bizonyos szakemberek (anyagtervezés, páncélos- és gépjármű-technikai, szervezési és mozgósítási) hiánya nehezítette a tervezést, továbbá az előkészítést, azonban egy esetleg jövőben előforduló hasonló esetben sincs lehetőség bővítésre.
- A felső katonai vezetés törzseként a Vezérkar (VK.) 1. Csoporthadvezetésén – a HM- és VK-szervektől kijelölt személyekből álló – „HM operatív biztosító csoport”, míg az MN Hadtáphadvezetésén pedig az anyagi-technikai feladatokat ellátó „biztosító csoport” működött.
- A DHDSCS-hez – vezérkarifőnök-helyettes vezetésével – „VK. hadműveleti összekötő csoportot” delegáltak, ami a magyar politikai és katonai vezetés követelményeinek érvényre juttatását, a politikai és állami vezetés Vezérkaron keresztüli folyamatos tájékoztatását kapta feladatul, valamint részt vett a feladatra kijelölt magyar erők vezetésében.
- Az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) tevékenységét bonyolította az a tény, hogy nem volt kellően koordinálva az irányítása és vezetése, hiszen ők kaptak feladatot az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokságától (EFEF), a magyar katonai felső vezetéstől, a Dél Hadseregcsoport parancsnokságától és a 8. Gépkocsizó Lövészadosztály parancsnokától is. Ez megnehezítette – esetenként bonyolulttá tette – a honi légvédelmi csapatok vezetését. Emellett nem volt kielégítő az együttműködés a honi légvédelem és a DHDSCS repülőerői, valamint a csapatlégvédelem között, továbbá a honi és a szárazföldi rádiótechnikai (rt.) csapatok között.
- Az egyéb minisztériumokkal való együttműködés zökkenőmentes volt, bár esetenként nem jutottak le az utasításaik az alárendeltjeikhez. A Határőrség nagy segítséget nyújtott a felderítési adatok kiegészítésében; a határsáv, az átkelési lehetőségek, valamint a szlovák lakosság hangulatának megismerésében. Az elhárító szervek – alapvetően BM-irányítással – jól végezték munkájukat, bár esetenként nem eléggé ellenőrzött adatokat juttattak a legfelsőbb párt- és állami vezetők tudomására, vagy tévedtek.
- Az operatív biztosító csoportok munkáját hatékonyabbá tette volna, ha a HM és a VK képviselőin kívül, az együttműködő minisztériumok és szervek munkatársai is részét alkották volna.
- A DHDSCS harcálláspontján települt VK. hadműveleti összekötő csoport eredményes tevékenysége bebizonyította, hogy többnemzeti seregtestek működése esetén – a koalíciós vezetés megvalósításához – szükség van ilyen csoportra. Ugyanakkor, kezdetben nehezítette munkáját, hogy nem volt tisztázva egyértelműen a helye és szerepe, jogai és kötelességei sem a DHDSCS, sem a HM irányában, így a DHDSCS-parancsnokság – egy ideig –, csak közvetítő szervnek tekintette, illetve ellentmondó intézkedéseket adott, közvetlenül a magyar hadosztály számára. (1–4. o.)

- Az összeköttetés minden szinten alapvetően biztosított volt. Annak következtében, hogy a hadosztály viszonylag tartósan egy helyen települt, előtérbe került a vezetékes híradás, azonban az összpontosítási körlet kiterjedtsége következtében, a hadosztálynak a hadosztálynorma szerinti vezetékes anyaga kevésnek bizonyult, így központi készletből kellett pótolni. E gonddal is összefüggésben, előtérbe került a rádiórelé-híradás fokozottabb alkalmazása. Ami a rövidhullámú rádió-összeköttetést illeti, egyes viszonylatokban kevésnek bizonyult a rádióállomások mennyisége, máskor – a megnövekedett távolságok és a domborzat következtében – a hatótávolsággal volt probléma. A kisrádiók viszont beváltak, szükségszerűen pótolták kritikus esetben a vezetékes és rádiórelé-híradást. A futár- és táboriposta-szolgálat sem szervezeti, sem technikai vonatkozásban nem volt felkészülve az ilyen feladatellátásra, így – különösen kezdetben – felmerültek zavarok is. A végrehajtott feladat igazolta az állami és a katonai híradórendszerek összehangolása megvalósításának a szükségességét.
- A felderítés – különösen kezdetben – nem volt határozott, ami arra figyelmeztetett, hogy szükséges az MN csapatai várható működési irányaiiban megfelelő ismeretekkel és leírásokkal rendelkezni a fegyveres erőkkel kapcsolatos kérdésekről, hadszíntérobjektumokról, menetvonalakról, postai távbeszélővonalakról, postai objektumokról és műsorszórási állomásokról, TV-adókról.
- Az ellenséges programokat sugárzó rádió- és amatőrállomások megnövekedett száma következtében a felderítésük, lehallgatásuk a rádió-felderítő csapatoknál rendszeresített eszközökkel csak részben oldható meg.
- Az is bebizonyosodott, hogy ilyen feladatok körülményei között szintén szükség van ügynöki felderítésére.
- A fokozott és a teljes harckészültség, valamint a mozgósítás feladatai többségükben az előkészített tervek szerint zajlottak, de a részleges rejtett mozgósítás önálló végrehajtása („GYÉMÁNT”) során – a sajátos helyzet következtében – el kellett térni az előkészített változattól. A bevonultatottak képzettsége általában elérte a szükséges szintet, egészségügyileg is megfelelték, de a szociális helyzetüket tekintve nem voltak kellően válogatottak, nagyszámban vonultattak be sokgyerekeseket. Hiányosnak és nehézkesnek bizonyult a tartalékosok hozzátartozóinak pénzügyi biztosítása. A népgazdaságból igénybe vett gépjárművek technikai színvonala nem felelt meg a követelményeknek.
- Egyértelművé vált, hogy a hadosztályméretű feladat végrehajtása esetén célszerű a hadosztály minden hadrendi elemét feltölteni hadiállományra, valamint megalakítani a hadiszervezeteket.
- Nehézségeket okozott a szükséges tolmácsok és fordítók biztosítása, ami megerősítette a tisztek nyelvtanulásra való ösztönzésének a szükségességét is.
- A hadosztály „M”-hadrendjében nincs szervezve védőügyvéd, pedig nélküle törvényes eljárás nem folytatható le. A hadosztálybíróságok és ügyészségek jogi helyzete nincs összhangban az „M”-mel. (4–7. o.)
- A politikai konzolidáció segítésére létrehozott különleges csoport eredményesen dolgozott, azonban hasonló feladatok esetén világosan meg kell határozni a jogi helyzetüket, konkrét feladatukat és biztosítani más szövetséges

államok által hasonló céllal létrehozott csoportokkal való összehangolt tevékenység feltételeit.

- A fegyelmi nevelőmunka intenzív volt, ennek ellenére előfordultak (230 eset, 2,3%) súlyos fegyelemsértések, bűncselekmények. (Italozás, táborhelyelhagyás, titoksértés stb.) A tapasztalatok szerint a Fegyelmi Szabályzat bizonyos mérvű módosításra szorul, illetve ki kell dolgozni a tábori bíróság és ügyészség különleges körülmények közötti működésük jogrendjét.
- Az ellátó szervek hatékony, rugalmas és operatív működése nagyban hozzájárult az eredményes működéshez. A hadinormák általában megfelelnek a korszerű követelményeknek, azonban szükség van azok folyamatos pontosítására. Például megoldatlan a tisztek „M” esetén történő étkeztetése.
- A tapasztalatok igazolták a katonai kereskedelmi hálózat jelentőségét és szükségességét.
- Az egészségügyi ellátást – a békefeltöltöttségen túli feladatok esetén – nagymértékben akadályozta az a tény, hogy a felsőbb intézmények középkáderei többségében nők, akik nem hívhatók be.
- A gyógyszerellátásban nem vették figyelembe, hogy mind a hivatásos, mind a tartalékos állomány korban egyre előrehaladottabb, így annak megfelelő betegségekkel küszködnek; a személyi állomány rendszeres fürdetése csak megerősítő eszközök alkalmazásával volt megoldható a minőségi és mennyiségi okokból adódóan.
- Felmerült a tábori elhelyezéssel kapcsolatban a jelenlegi hadinormák egyes anyagnemei felülvizsgálásának a szükségessége.
- Bár a csaknem kizárólag gépkocsikra alapozott szállítási rendszer kielégítette a követelményeket, azonban háborús viszonyok között ez nem ítéltető reálisnak, hiszen jelenleg csak egy hadosztály ellátásáról volt szó.
- A 65M gyakorlóruha könnyen magába szívja a vizet, szárítása tábori/harci körülmények között lehetetlen, így kiterjedt megbetegedéshez, ez által harc-készség-csökkenéshez vezethet.
- A gépjármű-technikának a csökkentett számú behívása károsan befolyásolta a szállító-kapacitást, amit más egységektől való vezényléssel, illetve pótbéhívásokkal igyekeztek ellensúlyozni. Az első 100 kilométer megtétele során volt a legtöbb meghibásodás, főleg a bevonultatott, illetve az „M”-zárolt gépjárművek körében. A saját gépkocsik esetében a Garantok képezték a kritikus pontot. A menet technikai biztosításának eredményességét csökkentette a technikai törzs korlátozott mozgásképessége, a megfelelő műhely-gépkocsik és vontatók, valamint a raktár-gépkocsik hiánya; a szükséges szállítótér hiánya miatt 170 tonnányi javítóanyag maradt a helyőrségekben.
- A pénzügyi szolgálat biztosította az elvonultak illetmény-ellátását, a tisztek és tiszthelyettesek költőpénzét, valamint a hozzátartozók illetményellátását, a kötelékek csehszlovák koronával kapcsolatos igényeinek kielégítését. A tapasztalatok alapján, hadosztályszinten nem szükséges külön MNB tábori pénztárat működtetni, mivel ennek feladatát a pénzügyi alosztály – bizonyos személyi kiegészítéssel – képes jobban ellátni.

- A háborús illetménynormákat már a készenléti időszakban ki kell dolgozni és meghatározni a tiszti, valamint tiszthelyettesi beosztások illetményét, amelyek a rejtett mozgósításkor feltöltenek, de a béke-nomenklatúrában nem szerepelnek.
- A tartalékosok pénzügyi ellátásában több probléma is felmerül: a vonatkozó rendszabályok a békekiképzés viszonyait veszik alapul; az érintett civil és katonai szervek nem ismerik eléggé azokat; a tartalékosok békeidőben történő behívására vonatkozó intézkedések nem teszik lehetővé a tartalékos tisztek és tiszthelyettesek konkrét beosztásokba történő behívását. (9–14. o.)
- A 8. Gépkocsizó Lövészadosztály a feladatait eredményesen végrehajtotta. Az összpontosítási körlet elfoglalásánál bebizonyosodott, hogy a kommandós-szolgálatot és a forgalomszabályozást saját erővel, valamint eszközeivel nem tudja hiánytalanul megoldani.
- Gondot okozott, hogy az adott területről és objektumról nem állt rendelkezésre nagyobb méretarányú térkép és megfelelő vázlat.
- A harci lépcsők mozgékonyágát és manőverezését nagymértékben elősegítette az, hogy leválasztották róluk a hadtáplépcsőket.
- A honi légvédelem repülőerői – rendeltetésüknél fogva – nem voltak felkészülve a szárazföldi csapatok légi biztosítására. Nem rendelkeznek a légi fényképezéshez szükséges technikával és állománnyal. Az OLP nem rendelkezik a szárazföldi erőkhöz küldendő repülő-hadműveleti csoporttal.
- A hadosztály és az ezredek rendelkezésére bocsátott helikoptereket elsősorban futár-, posta-, összekötő tiszti, ellenőrzési feladatokra, valamint a parancsnokok gyors szállítására alkalmazták. (14–16. o.)

„A »ZALA« feladat során szerzett tapasztalatok egy részének hasznosítására már megtörténtek a szükséges intézkedések. A harcászati helyzetbe helyezéssel és a mozgósítással kapcsolatos tapasztalatokat a 0011. számú VKF. intézkedésben, az 1969. évi VKF. »Irányelvek«-ben, az ez évben érvénybe lépett »GYÉMÁNT« mozgósítási rendszer módosított változatában, valamint az új »VIZVÁLASZTÓ« rendszerben már feldolgoztuk, végrehajtásra kiadtuk” – zárult a jelentés. (Eredeti írásmóddal – Sz. M.) A vezérkari főnök lapszéli megjegyzése: „Egyetértek, ez így történt.”